

سنجش نگرش دانشجویان
به برنامه‌های فرهنگی
(نمونه مطالعاتی؛ دانشجویان تحصیلات تکمیلی
خوابگاه‌های دانشگاه تهران)
(صفحات ۹ تا ۳۰)

DOR: 20.1001.1.17358663.1400.16.49.1.5

نوع مقاله: پژوهشی

لیلا سنگی^۱

پذیرش: ۱۴۰۰/۰۱/۰۴

دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۱۲

چکیده

نگرش افراد، ترکیبی از باورها، اصول، ارزش‌ها و برداشت‌هایی است که فرد را آماده می‌کند تا دیگران، اشیاء یا امور پیرامون خود را مورد قضاوت قرار دهد و نگاه مثبت یا منفی نسبت به آن‌ها پیدا نماید. از این رو، نگرش سنجی، ابزاری ارزشمند و کارآمد برای ارزیابی وضعیت موجود و نوع نگاه افراد به پیرامون خویش است. سنجش نگرش دانشجویان ساکن خوابگاه‌های دانشگاه تهران به برنامه‌های فرهنگی با هدف بررسی تعامل دانشجویان با برنامه‌های فرهنگی و چگونگی گذران اوقات فراغت آنان در خوابگاه‌ها با حضور ۱۵۸ نفر از دانشجویان تحصیلات تکمیلی در پاییز ۱۴۰۰ انجام گرفت. مهم‌ترین یافته‌ی این پیمایش بر اساس روش تحقیق کمی، وابستگی بیش‌ازپیش دانشجویان به فضای مجازی است که اولویت اول و اصلی دانشجویان برای گذران اوقات فراغت خود است که محصل آن انزوای بیشتر افراد، کم‌شدن احساس مسئولیت، خودخواهی و کم‌شدن حس همکاری و همدلی در بین افراد است. نوع نگرش و دغدغه‌های فرهنگی دانشجویان خوابگاهی، مشابهت‌های زیادی با اقشار جامعه دارد که از آن جمله می‌توان به مشکلات عدیده اخلاقی در جامعه، کم‌شدن احترام افراد نسبت به یکدیگر، کاهش سطح تحمل افراد و کم‌شدن احترام به دیدگاه و نظرات دیگران اشاره کرد.

واژگان کلیدی: دانشجوی، فضای مجازی، سبک زندگی، نگرش فرهنگی، خوابگاه دانشگاه تهران.

۱. استادیار علوم سیاسی، مدیر گروه برنامه‌ریزی و مطالعات فرهنگی سازمان جهاد دانشگاهی تهران. (نویسنده مسئول)
Sangi.k86@gmail.com

۱- بیان مسأله

قرار داشتن در موقعیت دانشجویی به طرق مختلف بر افکار، نگرش‌ها، جهت‌یابی‌ها و رفتار دانشجویان تأثیر گذاشته و آنان را به قشری به‌طور نسبی متمایز از سایر اقشار جامعه تبدیل می‌کند. به‌طور کلی «دانش یک ابزار شناختی است که اشخاص به مدد آن می‌توانند شرح حال‌های تازه‌ای برای خود بیافرینند.» (دلانتی، ۱۳۸۶: ۲۵۴). تحصیلات دانشگاهی، افراد را با چشم‌اندازها و تجارب تازه‌ای مواجه می‌سازد و آن‌ها را به اندیشیدن، داوری و ارزیابی خود وامی‌دارد. بدیهی است که این مناسبات جدید، بر نظام شخصیت و هویت افراد تأثیر می‌گذارد. افزون بر جنبه‌های ذهنی و روحی، تحصیل کردن دارای تأثیرات عینی نیز می‌باشد. با توجه به اظهارات لین «از آنجا که سرمایه انسانی این قدرت را دارد که در بازار مبادلات اجتماعی به خرید کالاهای ارزشمند و کمیاب مانند ثروت، منزلت و قدرت بپردازد» (لین، ۲۰۰۱: ۳)؛ بهره‌مندی از تحصیلات، انسان‌ها را توانمند ساخته و استقلال و خوداتکایی آنان را ارتقاء می‌بخشد و افراد را قادر می‌سازد به شیوه‌ای جدید رفتار کنند. در مجموع باید گفت تحصیلات، عاملیت انسان‌ها (آگاهی و اختیارداری) را بسط می‌دهد.

مجموعه شرایطی که از آن‌ها یاد شد، دانشجویان را به قشری به‌طور نسبی متمایز از سایر اقشار جامعه تبدیل کرده است، به‌ویژه آن‌که دانشجویان پس از اتمام تحصیل در حوزه‌های مختلف جامعه عهده‌دار مسئولیت می‌شوند و از این طریق به تدریج نگرش‌های آنان به سطوح مختلف جامعه تسری پیدا می‌کند. به همین دلیل گفته می‌شود «به همان اندازه که سواد افزایش می‌یابد، قابلیت بهره‌برداری از سرمایه فرهنگی بالاتر می‌رود، موقعیت و جایگاه فرهنگ عمومی در جوامع تغییر می‌کند و در نتیجه سیستم‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی نیز ناچار به انطباق با آن می‌شوند» (فکوهی، ۱۳۸۹: ۲۴). در نتیجه می‌توان مدعی شد که دانشجویان به‌عنوان قشری که ظرفیت تبدیل شدن به افراد متخصص، روشنفکر، فرهیخته و نخبه را دارند به‌مثابه عامل تحول اجتماعی عمل می‌کنند. به همین دلیل، کنش‌ها، نگرش‌ها، آگاهی‌ها و رفتار دانشجویان به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین بازیگران اجتماعی در میدان دانشگاه و ذی‌نفعان اصلی آموزش دانشگاهی موضوع این مطالعه قرار گرفته است.

نحوه زیست دانشجویان در طی دوران تحصیل، بر نگرش آنان و تعیین مسیر

زندگی‌شان تأثیرگذار خواهد بود. زندگی در محیط‌های خوابگاهی، فرصت‌ها و تهدیدهای مختص خود را دارد. فرصت آشنایی و ایجاد رفاقت‌ها، مسئولیت‌پذیری، یادگیری ضروریات زندگی، استقلال و در نقطه‌ی مقابل آن، تهدیداتی از قبیل افسردگی، پرخاشگری، مصرف مواد، تأثیرپذیری نیز وجود دارد. این که دانشجو با زندگی در خوابگاه با افراد، فرهنگ‌ها، سلیق، نگرش‌ها و آداب‌ورسوم به صورت ملموس و روزانه برخورد می‌نماید، بر شکل‌گیری و تکامل شخصیت او می‌تواند تأثیر بسیار عمیقی داشته باشد. تجارب زیسته دانشجویان به‌ویژه آنان که در محیط‌های خوابگاهی حضور داشته‌اند بر روند زندگی آن‌ها می‌تواند تأثیر مثبت یا منفی داشته باشد.

جهت شناخت نگرش‌های فرهنگی دانشجویان در محیط‌های خوابگاهی، طرح پژوهشی سنجش نگرش فرهنگی دانشجویان تحصیلات تکمیلی خوابگاه‌های دانشگاه تهران در پاییز سال ۱۴۰۰ انجام گردید. این مطالعه چند هدف مهم را مدنظر داشت:

۱. شناسایی و توصیف و تحلیل نگرش‌ها و رفتار دانشجویان تحصیلات تکمیلی
 ۲. فراهم آوردن داده‌هایی برای ارزیابی و پایش برنامه‌های فرهنگی که در خوابگاه‌های دانشگاه تهران برای دانشجویان اجرا می‌شود
- با توجه به اهداف یادشده، پرسش‌های تحقیق عبارت بودند از:
- دانشجویان تحصیلات تکمیلی ساکن خوابگاه‌های دانشگاه تهران دارای چه نگرش‌ها و نیازهای فرهنگی هستند؟
 - آیا برنامه‌های فرهنگی در خوابگاه‌های دانشگاه تهران پاسخگوی نیازهای دانشجویان تحصیلات تکمیلی هست؟

۲. ادبیات پژوهش

در این بخش پژوهش‌هایی معرفی می‌شوند که به سنجش نگرش دانشجویان پیرامون مسائل فرهنگی، آموزشی و سیاست‌گذاری‌های مرتبط با دانشگاه پرداخته‌اند.

- پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، پیمایش ملی را با عنوان «ابعاد اجتماعی و فرهنگی کلاس درس در دانشگاه‌های ایران»، با نمونه‌ای ۲۵۰۰ نفره از دانشجویان دختر و پسر در مقاطع تحصیلی کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری در گروه‌های آموزشی هنر، علوم انسانی، علوم پایه و پزشکی،

کشاورزی و دامپزشکی، فنی مهندسی شاغل به تحصیل در ۹۳ دانشگاه وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (به‌استثنای دانشگاه‌های جامع علمی - کاربردی و دانشگاه پیام نور) در ترم پاییز سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳ به اجرا درآورد.

- طرح «نگرش دانشجویان نسبت به فضای دانشگاه با تأکید بر دانشگاه‌های دولتی واقع در تهران» (۱۳۹۳) توسط سید مهدی اعتمادی فرد به انجام رسید. این پژوهش براساس روش مطالعه کیفی و مصاحبه‌های عمیق با ۸۳ نفر از دانشجویان دانشگاه‌های (الزهراء، تهران، خوارزمی، شهید بهشتی، صنعتی شریف و علامه طباطبائی) صورت گرفت. در این تحقیق دیدگاه دانشجویان درباره فضای اداری، آموزشی، پژوهشی، فرهنگی، مذهبی، سیاسی و مدیریتی دانشگاه مورد بررسی قرار گرفت.

- غیاثوند (۱۳۸۴) با انتخاب ۱۲۴۵ نفر از دانشجویان دانشگاه‌های واقع در شهر تهران «نگرش دانشجویان نسبت به رفتارهای دینی» را بررسی نمود. نتایج وی از نوعی گسست نگرشی نسبت به رفتارهای دینی دلالت دارد که در قالب قطبی شدن رفتار، برداشت‌ها و عواطف دینی قابل پیگیری و آسیب‌شناسی است. یافته‌های وی حاکی از آن است که بین میزان پایبندی دانشجویان به بعد مناسکی دین‌داری و رعایت اصول اخلاقی جوانان غیر دانشجو و مردم عادی تفاوت چندانی وجود ندارد. در عوض، رفتارهایی چون روزه گرفتن، رفتن به زیارت، شرکت در مراسم عاشورا و تاسوعا در بین دانشجویان کمتر رواج دارد.

- اژه‌ای (۱۳۸۷) با گزینش نمونه‌ای ۳۰۰۰ نفره از سه دانشگاه (آزاد اسلامی، علوم پزشکی و وزارت علوم) به «بررسی و شناخت وضعیت حجاب اسلامی دانشجویان در دانشگاه‌ها» پرداخت. یافته‌های وی نشان می‌دهد که در هر سه دانشگاه، بیشتر زنان دانشجو از پوشش مقنعه استفاده می‌کنند و تنها حدود یک‌چهارم آنان نوع حجابشان چادر است. اطلاعات او نشان می‌دهد که هرچند نسبت به داده‌های موج اول (۱۳۸۴) حجاب دانشجویان به لحاظ تقید در پوشش ظاهری رشد مثبت داشته اما به لحاظ ذهنی، گرایش‌های دانشجویان به حجاب اسلامی منفی‌تر شده است. اکثر دانشجویان اظهار کرده‌اند که در دروس معارف اسلامی درباره فلسفه حجاب بحث نمی‌شود و بهترین شیوه برای ترغیب به حجاب را آزاد گذاشتن آن‌ها و آگاهی بخشی در مورد حجاب دانسته‌اند. یافته‌ها حاکی از آن است که غیر از الگوهای روز بازار، علایق خانواده، مدل

لباس اساتید و حتی کارکنان زن در دانشگاه مرجع بوده است.

- وریج کاظمی (۱۳۸۷) در پژوهش خود به نام «بررسی سبک‌های زندگی فراغتی در میان دانشجویان کشور و عوامل همبسته با آن‌ها» با استفاده از یک نمونه ۷۴۷۶ نفره وضعیت فراغت دانشجویان کشور را مطالعه نمود. یافته‌های او نشان داد درحالی‌که دانشجویان از امکانات فراغتی دانشگاه خود بسیار کم استفاده می‌کنند اما از امکانات موجود نیز راضی نیستند. از نظر دانشجویان؛ دانشگاه‌ها و خوابگاه‌ها فاقد فضا و امکانات ورزشی هستند.

- مدیریت رصد و سنجش افکار (۱۳۹۰) با انتخاب حجم نمونه ۱۳۵۴ نفر در ۱۹ استان کشور «نگرش‌های فرهنگی و سیاسی دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن» را بررسی نموده است. اطلاعات آن‌ها بیانگر آن است که ۶۸ درصد از دانشجویان به موضوعات اقتصادی، ۶۴ درصد به امور سیاسی، ۴۵ درصد به امور اجتماعی، ۳۷ درصد به امور فرهنگی در حد زیاد گرایش دارند.

- شالچی (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی گرایش‌های فرهنگی دانشجویان» با نمونه‌ای ۲۵۰۰ نفره به مطالعه گرایش‌های فرهنگی دانشجویان در زمینه هویت ملی، نگرانی‌ها و دغدغه‌های شخصی، اهداف و خواسته‌ها، اولویت‌های ارزشی، نگرش به تحولات فرهنگی کشور، مسائل و مشکلات دانشگاه، عوامل تعیین‌کننده در موفقیت زندگی و همچنین چگونگی گذران اوقات فراغت، ترجیحات در زمینه اوقات فراغت و موانع و محدودیت‌های آن پرداخت. بر اساس یافته‌های وی، دانشجویان ساکن خوابگاه و غیر خوابگاه از نظر مهم‌ترین دغدغه‌هایشان در زمینه مسائل فرهنگی با یکدیگر متفاوت هستند. مهم‌ترین دغدغه‌ی دانشجویان در زمینه مسائل فرهنگی برحسب پایگاه اقتصادی و اجتماعی آنان تغییر می‌پذیرد. بیش از یک‌چهارم آن‌ها کاهش امید و اعتماد اجتماعی و حدود یک‌پنجم آن‌ها کاهش مدارای اجتماعی را مسئله اصلی کشور دانسته‌اند. پس از آن افول اخلاقیات و کاهش ارزش کار، توجه حدود ۱۰ درصد پاسخگویان را به‌عنوان مسئله اول فرهنگی کشور به خود جلب نموده است.

۳- روش پژوهش

جامعه آماری به کلیه افراد یا اشیایی که دارای یک یا چند ویژگی مشترک هستند اطلاق می‌گردد و عبارت است از گروهی از افراد یا اشیایی که در خاصیت یا خاصیت‌های مورد تحقیق؛ مشترک باشند و با هدف و موضوع ارتباط داشته باشند. جامعه آماری مقاله حاضر شامل کلیه دانشجویان تحصیلات تکمیلی ساکن خوابگاه‌های دانشگاه تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ می‌باشد. در این مقاله با توجه به جامعه آماری، ۱۵۸ نفر از دانشجویان خوابگاه‌های دختران و پسران دانشگاه تهران براساس فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری سیستماتیک مورد مطالعه قرار گرفتند.

۴- تحلیل تجربی

جدول ۱- جنس و سن پاسخ‌دهندگان

شاخص‌ها	ویژگی‌ها	تعداد	درصد معتبر
جنسیت	زن	۹۷	۶۱/۳
	مرد	۶۱	۳۸/۷
	جمع کل	۱۵۸	۱۰۰
سن	۲۰-۲۵	۸۳	۶۱/۴
	۲۵-۳۰	۳۹	۲۸/۹
	۳۰ سال و بیشتر	۱۳	۹/۷
	بدون پاسخ	۲۳	-

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۱، حدود ۶۱ درصد از پاسخ‌دهندگان در نمونه تحقیق زن و بیش از ۳۸ درصد مرد هستند. حداقل سن شرکت کنندگان در نمونه تحقیق ۲۲ سال و حداکثر ۵۰ سال است. ۶۱ درصد پاسخ‌دهندگان زیر ۲۵ سال قرار دارند.

جدول ۲- وضعیت مقاطع تحصیلی پاسخ‌دهندگان

شاخص	تعداد	درصد معتبر
کارشناسی ارشد	۱۰۹	۶۸/۹
دکتری	۴۹	۳۱/۱
جمع	۱۵۸	۱۰۰

جدول شماره ۲ وضعیت مقاطع تحصیلی پاسخ‌دهندگان را منعکس می‌نماید. با توجه به ظهور گسترده پاندمی کرونا در سطح جهان و تأثیر آن بر ارائه خدمات آموزشی به‌ویژه در سطح آموزش عالی، مجموعه خوابگاه‌های دانشگاه تهران در ترم اول سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ به‌صورت حداقلی پذیرای حضور دانشجویان بوده و صرفاً تعداد محدودی از دانشجویان تحصیلات تکمیلی اجازه حضور در خوابگاه‌ها را داشتند. به همین دلیل شرکت‌کنندگان در این پژوهش، دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و دکترا هستند. نزدیک به ۶۹ درصد از پاسخ‌دهندگان دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد و ۳۱ درصد دانشجوی مقطع دکترای دانشگاه تهران می‌باشند.

جدول ۳- گروه‌های آموزشی پاسخ‌دهندگان

گروه آموزشی	تعداد	درصد معتبر
علوم انسانی	۸۴	۵۳/۲
فنی و مهندسی	۴۵	۲۸/۴
هنر	۱۲	۷/۶
علوم پایه	۱۷	۱۰/۸
جمع	۱۵۸	۱۰۰

جدول شماره ۳ نشان‌دهنده گروه‌های آموزشی شرکت‌کنندگان در پژوهش می‌باشد. بر اساس اطلاعات استخراج‌شده، گروه آموزشی علوم انسانی در صدر جدول قرار دارد و بیش از نیمی از دانشجویان در رشته‌های مختلف این گروه آموزشی مشغول به تحصیل هستند. گروه آموزشی فنی و مهندسی با ۲۸ درصد در جایگاه دوم و گروه آموزشی علوم پایه با نزدیک به ۱۱ درصد در جایگاه سوم قرار دارد. کمترین تعداد دانشجویان نیز با ۷ درصد به گروه آموزشی هنر تعلق دارد.

جدول ۴- وضعیت مطالعه پاسخ‌دهندگان

شاخص	تعداد	درصد معتبر
۱ تا ۳ ساعت	۴۵	۲۹
۳ تا ۵ ساعت	۹۵	۶۱/۳
۵ تا ۷ ساعت	۱۳	۸/۴

بیش از ۷ ساعت	۲	۱/۳
جواب نداده	۳	-
جمع	۱۵۸	۱۰۰

جدول شماره ۴ بیانگر میزان مطالعه دانشجویان در طول هفته می‌باشد. بیش از ۶۱ درصد از دانشجویان اعلام کردند که بین ۳ تا ۵ ساعت در طول شبانه‌روز مطالعه درسی دارند. ۲۹ درصد دانشجویان بین ۱ تا ۳ ساعت، بیش از ۸ درصد دانشجویان بین ۵ تا ۷ ساعت و حدود ۱ درصد از دانشجویان اعلام نمودند که بیش از ۷ ساعت در شبانه‌روز را صرف مطالعه می‌نمایند.

جدول ۵- وضعیت اوقات فراغت پاسخ‌دهندگان

شاخص	تعداد	درصد معتبر
۲ تا ۴ ساعت	۲۴	۱۵/۴
۴ تا ۸ ساعت	۵۱	۳۲/۷
۸ تا ۱۲ ساعت	۳۷	۲۳/۷
بیش از ۱۲ ساعت	۴۴	۲۸/۲
جواب نداده	۲	-
جمع	۱۵۸	۱۰۰

فراغت در لغت به معنای آسایش، آسودگی، آسوده شدن از کار روزانه و غیر آن می‌باشد. اصولاً اوقات فراغت فرصت‌هایی است که انسان مسئولیت‌پذیر هیچ‌گونه تکلیف یا کار موظفی نیست و زمان به‌صورت کامل در اختیار اوست تا با میل و انگیزه شخصی به امر خاصی بپردازد. در تعریف اوقات فراغت، مفهوم رضایت، انگیزه و عامل انتخاب نقش اساسی دارد. در حقیقت بارزترین ویژگی اوقات فراغت این است که انسان از روی رضایت باطنی و انگیزه شخصی، از میان مجموعه متنوع و گسترده‌ای از فعالیت‌ها به اختیار خویش یکی را برمی‌گزیند (افروز، ۱۳۹۶: ۱۲۳). توجه به این مسئله لازم است که اوقات فراغت به معنی بیکاری، وقت آزاد یا وقت مرده نیست، بلکه اوقات فراغت را می‌توان فرصت‌هایی دانست که انسان به‌دوراز الزامات و وظایف شغلی، سیاسی و اجتماعی، آزادانه و به دلیل تمایل باطنی، عهده‌دار چگونگی صرف زمان خویش می‌شود

که معمولاً در این مواقع تمایل به انجام فعالیت‌های فرحبخش و نشاط آور بیشتر می‌شود. در کل می‌توان گفت اوقات فراغت زمان‌هایی است که فرد آن را طبق تمایل شخصی خود و برای خودتنظیم می‌کند و برنامه آن در مورد هرکس متفاوت است و به سلیقه، نیازهای روحی، سن و توان مالی فرد بستگی دارد.

شیوه و نحوه گذراندن اوقات فراغت هر انسان، بخش مهمی از سبک زندگی او را تشکیل می‌دهد. بسیاری از رفتارهای رسمی فرد در محیط جامعه تحت تأثیر آن چیزی است که در قلمرو غیررسمی زندگی او به‌ویژه در قلمرو اوقات فراغتش رخ می‌دهد. جدول شماره ۵ بیانگر میزان اوقات فراغت دانشجویان در روزهای عادی و تعطیل هفته است. در مجموع بیش از ۵۱ درصد دانشجویان به این نکته اشاره داشته‌اند که در طول هفته بیش از ۸ ساعت وقت آزاد دارند. این میزان بالای وقت آزاد اگر به شکل هدفمند و اصولی مورد استفاده قرار نگیرد، می‌تواند موجب هدر رفتن انرژی افراد و احساس سردرگمی شود.

جدول ۶- اولویت‌های اول و دوم اوقات فراغت دانشجویان

ردیف	شاخص	اولویت اول		اولویت دوم	
		تعداد	درصد معتبر	تعداد	درصد معتبر
۱	تماشای فیلم و سریال در اینترنت	۲۴	۱۵/۲	۲۱	۱۳/۳
۲	مطالعه غیردرسی	۱۸	۱۱/۴	۱۴	۸/۹
۳	تماشای برنامه‌های رسانه ملی	۲	۱/۳	۱	۰/۷
۴	فعالیت‌های ورزشی	۱۳	۸/۲	۱۰	۶/۳
۵	گپ زدن با دوستان	۱۰	۶/۳	۹	۵/۷
۶	رفتن به پارک یا کوهنوردی	۸	۵	۱۲	۷/۶
۷	فضای مجازی	۶۰	۳۸	۶۷	۴۲/۴
۸	شرکت در برنامه‌های دینی و مذهبی	۲	۱/۳	۳	۱/۹
۹	فعالیت‌های ادبی و هنری	۴	۲/۵	۷	۴/۴

۶/۳	۱۰	۷/۶	۱۲	رفتن به کافی شاپ یا سینما	۱۰
۲/۵	۴	۳/۲	۵	شرکت در دوره‌های یا میهمانی	۱۱
-	۰	-	۰	پاسخ نداده	۱۲

جدول شماره ۶ بیانگر اولویت‌های اول و دوم دانشجویان در زمان اوقات فراغت است. در اولویت اول دانشجویان، شش فعالیت اول در زمان اوقات فراغت به ترتیب فضای مجازی (۳۸ درصد)، تماشای فیلم و سریال در اینترنت (۱۵ درصد)، مطالعه غیردرسی (۱۱ درصد)، فعالیت ورزشی (۸ درصد)، رفتن به کافی شاپ یا سینما (۷ درصد) و گپ زدن با دوستان (۶ درصد) است. در اولویت دوم دانشجویان، شش فعالیت اول در زمان اوقات فراغت عبارت‌اند از: فضای مجازی (۴۲ درصد)، تماشای فیلم و سریال در اینترنت (۱۳ درصد)، مطالعه غیردرسی (۹ درصد)، رفتن به پارک یا کوهنوردی (۷ درصد)، فعالیت ورزشی (۶ درصد) و رفتن به کافی شاپ یا سینما (۶ درصد). این شش فعالیت بیش از ۸۰ درصد علاقه‌مندی دانشجویان در اوقات فراغت را تشکیل می‌دهد. در مقابل تماشای برنامه‌های رسانه ملی و شرکت در برنامه‌های دینی و مذهبی در بین اولویت‌های اول و دوم دانشجویان کمترین درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۷- اولویت‌های سوم و چهارم اوقات فراغت دانشجویان

ردیف	شاخص	اولویت سوم		اولویت چهارم	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	تماشای فیلم و سریال در اینترنت	۲۸	۱۷/۷	۱۱	۷
۲	مطالعه غیردرسی	۲۳	۱۴/۵	۱۳	۸/۳
۳	تماشای برنامه‌های رسانه ملی	۳	۱/۹	۲	۱/۳
۴	فعالیت‌های ورزشی	۱۵	۹/۵	۱۸	۱۱/۵
۵	گپ زدن با دوستان	۷	۴/۴	۱۱	۷
۶	رفتن به پارک یا کوهنوردی	۱۱	۷	۱۷	۱۰/۹
۷	فضای مجازی	۵۲	۳۳	۵۵	۳۵/۳
۸	شرکت در برنامه‌های دینی و	۱	۰/۶	۴	۲/۶

				مذهبی	
۳/۲	۵	۵/۷	۹	فعالیت‌های ادبی و هنری	۹
۷/۸	۱۲	۴/۴	۷	رفتن به کافی‌شاپ یا سینما	۱۰
۵/۱	۸	۱/۳	۲	شرکت در دوره‌ی یا میهمانی	۱۱
-	۲	-	۰	پاسخ نداده	۱۲

جدول شماره ۷ بیانگر اولویت‌های سوم و چهارم دانشجویان در زمان اوقات فراغت است. در اولویت سوم دانشجویان شش فعالیت اول در زمان اوقات فراغت به ترتیب فضای مجازی (۳۳ درصد)، تماشای فیلم و سریال در اینترنت (۱۷/۷ درصد)، مطالعه غیردرسی (۱۴/۵ درصد)، فعالیت‌های ورزشی (۹/۵ درصد)، فعالیت‌های ادبی و هنری (۵/۷ درصد)، گپ زدن با دوستان (۴/۴ درصد) و رفتن به کافی‌شاپ یا سینما (۴/۴ درصد) هستند. در این قسمت شاهد تغییری اندک در اولویت گذران اوقات فراغت هستیم. در اولویت سوم دانشجویان، فعالیت‌های ادبی و هنری از قبیل شرکت در دوره‌های آموزشی ادبی، کارگاه‌های آموزشی هنر، نشست‌های ادبی و یا خلق آثار هنری مورد توجه قرار گرفته است. در اولویت چهارم، فضای مجازی (۳۵/۳ درصد)، فعالیت ورزشی (۱۱/۵ درصد)، رفتن به پارک یا کوهنوردی (۱۰/۹ درصد)، مطالعه غیردرسی (۸/۳ درصد)، رفتن به کافی‌شاپ یا سینما (۷/۸ درصد) و تماشای فیلم و سریال در اینترنت (۷ درصد) قرار دارد. نکته‌ای که توجه به آن ضرورت دارد شرایط ویژه پیش‌آمده در دوران همه‌گیری ویروس کرونا است. به دلیل محدودیت حضور دانشجویان در اتاق‌های خوابگاه (محدود شدن تعداد ساکنین هر اتاق به ۱ و یا حداکثر ۲ نفر)، تعاملات بین دانشجویان و امکان برقراری ارتباطات دوستانه به شدت کاهش یافته است که مهم‌ترین دلیل این مسئله، نگرانی از انتقال ویروس و بیمار شدن افراد می‌باشد. در این دوره به دلیل مجازی شدن آموزش و همچنین بسیاری از فعالیت‌ها، اکثر دانشجویان بخش زیادی از اوقات فراغت خود را در فضای مجازی سپری می‌کنند. در اولویت‌های سوم و چهارم دانشجویان، تماشای برنامه‌های رسانه ملی و شرکت در برنامه‌های دینی و مذهبی کمترین درصد تمایل را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول شماره ۸- رضایت از نحوه گذران اوقات فراغت دانشجویان

شاخص	تعداد	درصد معتبر
بسیار کم	۱۲	۷/۶
کم	۲۵	۱۵/۸
تا حدودی	۷۸	۴۹/۴
زیاد	۲۹	۱۸/۴
بسیار زیاد	۱۴	۸/۸
جمع	۱۵۸	-

جدول شماره ۸ بیانگر میزان رضایت دانشجویان خوابگاهی از چگونگی گذران اوقات فراغت خود است. مناسب بودن برنامه‌های اوقات فراغت نه تنها جنبه سرگرم کننده دارد بلکه موجب آشنایی با بسیاری از مسائل دیگر و سبب ایجاد روشن بینی، دانایی، گسترش دید و بینش می گردد. با ظهور همه گیری ویروس کرونا از اسفندماه سال ۱۳۹۸ و تعطیلی دانشگاه‌ها، عملاً فعالیت‌های فرهنگی به طور کامل کنار گذاشته شد اما با توجه به استمرار شرایط، بخش‌های فرهنگی دانشگاه و نهادها و تشکل‌های دانشجویی مستقر در دانشگاه، تلاش نمودند فعالیت‌ها و برنامه‌های فرهنگی مورد نظر خود را به صورت هرچند محدودتری در فضای مجازی در اختیار دانشجویان قرار دهند. هرچند بخش زیادی از شرکت کنندگان در این نظرسنجی اعلام نمودند که ترجیح می دهند از کانال‌ها یا پیج‌های موردعلاقه خود برنامه‌ها یا آموزش‌های فرهنگی و هنری را پیگیری نمایند. با وجود اینکه فضای مجازی و حضور در شبکه‌های اجتماعی اولویت اول اکثر دانشجویان شرکت کننده در نظرسنجی بود ولی نزدیک به ۵۰ درصد از دانشجویان از شرایط خود ابراز رضایت نمودند و بیش از ۲۷ درصد دانشجویان از نحوه گذران اوقات فراغت خود رضایت نسبی یا کامل داشتند. در حالی که ۲۳ درصد دانشجویان از نحوه گذران اوقات فراغت خود رضایت کم و یا بسیار کم داشته‌اند. با توجه به شیوع ویروس کرونا و ظهور پیک‌های متعدد آن در کشور، این گونه استنباط می گردد که نه تنها اوقات فراغت دانشجویان، بلکه به دلیل غیرحضور شدن آموزش، بخش بزرگی از زندگی دانشجویان در فضای مجازی و به‌دوراز تعاملات دوستانه و انسانی سپری می گردد. این امر می تواند در آینده‌ای نه‌چندان دور مشکلات عدیده‌ای را در رابطه با روابط انسانی ایجاد نماید.

علی‌رغم این سبک گذران اوقات فراغت، بیش از نیمی از دانشجویان اذعان داشتند که استفاده درستی از اوقات فراغت خود ندارند. این واقعیت ممکن است به این دلیل باشد که دانشجویان از فرصت‌های متنوع‌تری برای تفریح و گذران اوقات فراغت برخوردار نیستند. به همین دلیل میزان توجه آن‌ها به فضای مجازی و مشاهده فیلم و سریال در بستر شبکه اینترنت (به دلیل رایگان بودن هزینه اینترنت در خوابگاه‌ها و عدم محدودیت استفاده از آن) به‌عنوان راهی برای سرگرم شدن است.

جدول شماره ۹- دلایل استفاده نامناسب دانشجویان از اوقات فراغت

شاخص	تعداد	درصد معتبر
دانشجویان برنامه‌ریزی صحیحی برای اوقات فراغت خود ندارند	۵۳	۳۳/۵
اکثر دانشجویان توان مالی جهت بهره‌برداری از اوقات فراغت ندارند	۷۱	۴۴/۹
مسئولان دانشگاه، نهادها و تشکل‌های دانشجویی، تخصص و توانایی کافی برای برنامه‌ریزی خلاقانه و جذاب فعالیت‌های فرهنگی دانشگاه ندارند.	۱۴	۸/۹
مسئولان دانشگاه، امکانات کافی در اختیار ندارند	۲	۱/۳
محدودیت‌های کرونایی دلیل عدم استفاده درست از اوقات فراغت است	۱۸	۱۱/۴
جمع	۱۵۸	۱۰۰

اوقات فراغت به‌عنوان زمانی برای خود و به‌عنوان اوقات غیرموظف در نظر گرفته می‌شود یعنی اوقات اختیاری که پس از اوقات کاری و انجام امور مربوط به امرار معاش باقی می‌ماند و شخص می‌تواند با آزادی نسبی به هر فعالیتی که دوست دارد، بپردازد. اوقات فراغت به‌عنوان فعالیت، به فعالیت‌هایی از قبیل؛ ورزش، تماشای تلویزیون، مطالعه، انجام کارهای هنری، رقص، سرگرمی‌ها، تعطیلات، انجام بازی‌های مختلف، طبیعت‌گردی، رفتن به مراکز خرید و مال‌ها، شرکت در دوره‌های و رفتن به رستوران یا کافی‌شاپ اطلاق شده است. اغلب افراد، این فعالیت‌ها را شادی‌بخش و دلپذیر توصیف می‌کنند و نام تفریح بر آن می‌نهند. اوقات فراغت از دیدگاه عملکردی، عبارت است از انجام اعمالی مفید برای اشخاص و به‌طور خاص برای جامعه. بنابراین، اوقات فراغت؛ ابزاری برای

نیل به اهداف مطلوب است. اوقات فراغت از دیدگاه آزادی، اشاره به مدت زمانی دارد که آدمی از پابندی‌هایی که دیگر لایه‌های زندگی را فراگرفته، رهایی می‌یابد. براساس جدول شماره ۹، نزدیک به ۴۵ درصد دانشجویان مشکلات مالی و یا بالا بودن هزینه‌ها را دلیل عدم استفاده صحیح از اوقات فراغت می‌دانند. حدود ۳۳ درصد دانشجویان، نداشتن برنامه‌ریزی صحیح برای اوقات فراغت را علت عدم استفاده مناسب از اوقات فراغت دانستند. با توجه به شرایط کرونایی سال‌های اخیر، ۱۱ درصد از دانشجویان محدودیت‌های کرونایی و یا نگرانی از آلوده شدن به این ویروس را دلیل عدم استفاده درست از اوقات فراغت بیان نمودند. از نظر نزدیک به ۹ درصد دانشجویان نیز مسئولان دانشگاه، نهادها و تشکل‌های دانشجویی مستقر در دانشگاه و خوابگاه‌های دانشجویی، تخصص و توانایی کافی برای برنامه‌ریزی فعالیت‌های فرهنگی در خوابگاه‌های دانشگاه تهران را ندارند.

در جوامعی که در آن نسبت جوانان بالا است و جوامع در حال توسعه می‌باشند، آسیب‌های فراغتی هم بیشتر مطرح می‌گردد. اگرچه اوقات فراغت را می‌توان مهم‌ترین و دلپذیرترین اوقات عموم افراد دانست، اما این اوقات ممکن است برای عده‌ای متضمن تعمق، تفکر، ساختن و ابداع باشد و برای عده‌ای دیگر ملال‌آور و یا دربردارنده آسیب‌های جسمی و روانی. برداشت افراد از فراغت و نحوه گذران اوقات فراغت برحسب شرایط اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و دوره زندگی افراد متفاوت است. بر این اساس از دانشجویان سؤال شد که آیا به برنامه‌های خاصی علاقه‌مند هستند؟ دانشجویان ترجیح می‌دهند با عادی شدن شرایط، چه نوع برنامه‌هایی توسط مسئولان و متولیان امور فرهنگی در خوابگاه‌ها برنامه‌ریزی و اجرا گردد؟

بر این اساس، در اولویت اول دانشجویان؛ برنامه‌های ورزشی - تفریحی که می‌تواند در قالب برگزاری مسابقات ورزشی، تجهیز سالن‌ها و مراکز ورزشی، جشنواره‌های فرهنگی، هنری، کنسرت موسیقی، جشن‌ها برنامه‌ریزی گردد، قرار دارد. در اولویت دوم دانشجویان؛ اردو و بازدید علمی که می‌تواند در قالب اردوهای کوهنوردی، کوهپیمایی، طبیعت گردی، بازدید از مراکز فرهنگی، مراکز هنری، موزه‌ها و بوستان‌ها برنامه‌ریزی گردد؛ قرار دارد. در اولویت سوم دانشجویان؛ آموزش غیررسمی که می‌تواند در قالب برگزاری کارگاه‌های آموزشی مهارت افزایی و کارآفرینی برنامه‌ریزی گردد، بیشترین

درصد را به خود اختصاص دادند. این امر بیانگر این مسئله است که دانشجویان به فعالیت‌های ورزشی و تفریحی علاقه‌مند هستند ولی شرایط به آن‌ها اجازه انجام فعالیت‌های این‌چنینی را نمی‌دهد.

در اولویت چهارم دانشجویان، برنامه‌های ملی-سنتی، سیاسی و اجتماعی، بیشترین درصد علاقه‌مندی را به خود اختصاص دادند. یکی از نکات جالب توجه این است که علاقه‌مندی دانشجویان به فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی جزء اولویت‌های اول تا سوم دانشجویان نیست. این نکته بیانگر این مسئله است که دانشجویان با وجود مطالعه کتب درسی و غیردرسی و آگاهی از شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جامعه، رغبتی به انجام فعالیت در این زمینه ندارند. به نظر می‌رسد دانشجویان به‌عنوان قشر تحصیل کرده و آگاه جامعه نسبت به شرایط حال جامعه دل‌زده هستند و دغدغه بیشتر آنان به دست آوردن شغلی متناسب با مهارت و تخصص خودشان و یا مهاجرت است و با توجه به وضعیت عمومی دانشگاه‌ها و جامعه، تمایل زیادی به حضور در عرصه سیاسی و مشارکت در امور اجتماعی ندارند. مشارکت به‌عنوان واقعیتی اجتماعی ریشه در زندگی اجتماعی انسان دارد و فرآیندی است که با گذشت زمان دگرگون و متکامل شده است. مشارکت و استقبال از برنامه‌های فرهنگی- دانشجویی منبعی از انرژی خلاق و حیاتی برای حفظ و دفاع از جامعه‌ای پویا است. از دانشجویان سؤال شد که با توجه به شرایط کرونایی و محدود شدن اجرای برنامه‌های فرهنگی به‌صورت حضوری و انتقال بخشی از برنامه‌های فرهنگی به بستر مجازی و اطلاع‌رسانی از طریق گروه‌ها و کانال‌ها، میزان استقبال دانشجویان از برنامه‌های فرهنگی اجرا شده توسط مسئولین و متولیان فرهنگی اداره کل خوابگاه‌های دانشگاه تهران و سایر نهادها و تشکل‌های فرهنگی مستقر در آن چگونه است؟

جدول شماره ۱۰- میزان استقبال دانشجویان از برنامه‌های فرهنگی خوابگاه‌ها

شاخص	تعداد	درصد معتبر
بسیار زیاد	۰	۰
زیاد	۲	۱/۳
تا حدودی	۲۳	۱۴/۶
کم	۳۵	۲۲/۱

بسیار کم	۹	۵/۷
جواب نداده	۸۹	۵۶/۳
جمع	۱۵۸	۱۰۰

بر اساس جدول شماره ۱۰، به دلیل مجازی شدن اجرای بخشی از برنامه‌های فرهنگی در سطح خوابگاه‌ها، حدود ۵۶ درصد دانشجویان اعلام بی‌اطلاعی یا عدم تمایل برای بهره‌گیری از این برنامه‌ها در فضای مجازی نمودند. دانشجویان برای عدم علاقه‌مندی به استفاده از برنامه‌ها، دلایلی از قبیل تکراری بودن برنامه‌ها، سطح کیفی برنامه‌ها، دشواری استفاده از برنامه‌ها در فضای مجازی، زمان اجرای برنامه‌ها و داشتن برنامه‌های جایگزین را بیان نمودند. از بین دانشجویانی هم که از برنامه‌ها استفاده کرده بودند در مجموع نزدیک به ۲۸ درصد رضایت کم و نزدیک به ۱۶ درصد رضایت نسبی داشتند.

نیازهای فرهنگی با توجه به نقشی که در رشد و توسعه فرهنگی و حیات یک جامعه دارند، دارای اهمیت هستند. این مسئله در دانشگاه‌ها نیز تا حدود زیادی تابع ارزش‌ها و هنجارهایی است که محیط و دانشگاه به افراد می‌دهد. توجه به فعالیت‌های فرهنگی و ترویج آن به عنوان مسئله‌ای که ارتباط تنگاتنگ با مباحث اساسی در سطح آموزش عالی دارد یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های مسئولان و متولیان امر آموزش عالی در کشور می‌باشد چراکه اصل مهم، تعلیم همراه با تربیت دانشجویان بر اساس اسلوب و چارچوب‌های هنجاری و پذیرفته‌شده جامعه است تا آنان در آینده‌ای نه‌چندان دور در کسوت مدیران و مجریان کشور، در مسیر تحقق اهداف و آرمان‌های کشور قدم بردارند. در این بین افراد خاصی هستند که بیشترین تأثیر را بر نگرش افراد و علاقه‌مندی آن‌ها نسبت به برنامه‌های فرهنگی دارند. با توجه به افزایش آگاهی و جهان‌بینی دانشجویان، اکثر آن‌ها با اختیار و علاقه شخصی خود در برنامه‌های فرهنگی شرکت می‌کنند. بعد از علاقه شخصی، ضرورت رشته تحصیلی دلیل حضور دانشجویان در برنامه‌های فرهنگی می‌باشد.

با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی صحیح فرهنگی از سوی مسئولان و متولیان، دانشجویان می‌توانند بیشترین بهره‌برداری را از فعالیت‌های فرهنگی داشته باشند. با برنامه‌ریزی درست، افراد و مراکزی که در زمینه‌های فرهنگی فعالیت می‌کنند، مورد حمایت قرار می‌گیرند. لازمه چنین خط مشی، آگاهی از گرایش‌ها، انتظارات و میزان استقبال بینندگان و شنوندگان است. بر اساس این تقاضا و گرایش در حوزه دانشگاهی، افراد می‌توانند ایده‌

ها، آثار و برنامه‌های خود را در معرض دید دیگران قرار دهند و به‌واسطه این امر، زمینه تحقق اهداف غیردرسی دانشجویان فراهم می‌شود. بر اساس یافته‌های این نظرسنجی، یادگیری زبان خارجی و کامپیوتر در کنار فعالیت‌های ادبی و هنری در زمره اولین اولویت‌های موردعلاقه دانشجویان به‌غیراز برنامه‌های درسی است. اهمیت آموزش زبان و کامپیوتر با توجه به نیازهای مسلط کنونی، شاید اشاره به گرایش بخشی از دانشجویان برای فراهم نمودن مقدمات مهاجرت آنان باشد. این دو بیشترین نیاز دانشجویان برای مهاجرت و اخذ پذیرش از دانشگاه‌های خارجی است که البته این مسئله خود نیاز به پژوهش مستقلی است.

۵. نتیجه‌گیری

آنچه بیان گردید حاصل سنجش نگرش فرهنگی دانشجویان تحصیلات تکمیلی ساکن خوابگاه‌های دانشگاه تهران در اوج همه‌گیری ویروس کرونا در سال ۱۴۰۰ است. از این‌رو در ابتدا با مبنا قراردادن اطلاعات مربوط به نگرش‌ها و رفتارهای دانشجویان، خلاصه‌ای از مهم‌ترین یافته‌های به‌دست آمده در زمینه نگرش‌ها و رفتارهای فرهنگی دانشجویان مطرح شد و در ادامه بر اساس یافته‌های به‌دست آمده تحلیل و تفسیر انجام شد. ۶۱ درصد از پاسخ‌دهندگان زن و نزدیک به ۳۹ درصد را مردان تشکیل می‌دادند. بیش از ۶۱ درصد پاسخ‌دهندگان در فاصله سنی ۲۰ تا ۲۵ سال و حدود ۲۹ درصد در فاصله سنی ۲۵ تا ۳۰ سال قرار دارند و این مسئله بیانگر این نکته مهم است که بخشی از جوانان ما مهم‌ترین و بهترین دوران زندگی خود را در قالب دوران دانشجویی سپری می‌کنند. با توجه به شرایط خاص دوران شیوع ویروس کرونا و ممنوعیت حضور دانشجویان کارشناسی در خوابگاه‌های دانشگاه تهران، در این نگرش‌سنجی صرفاً دانشجویان تحصیلات تکمیلی حضور داشتند. از بین پاسخ‌دهندگان، نزدیک به ۶۹ درصد در مقطع کارشناسی ارشد و حدود ۳۱ درصد در مقطع دکترا، مشغول به تحصیل بودند. بیش از نیمی از دانشجویان در رشته‌های علوم انسانی تحصیل می‌کردند. بعد از آن به ترتیب رشته‌های فنی و مهندسی، علوم پایه و هنر بیشترین درصد را به خود اختصاص داده‌اند. شیوه و نحوه گذران اوقات فراغت هر انسان بخش مهمی از سبک زندگی او را تشکیل می‌دهد. بسیاری از رفتارهای رسمی فرد در جامعه تحت تأثیر آن چیزی است که در قلمرو غیررسمی زندگی او و به‌ویژه در قلمرو اوقات فراغت رخ می‌دهد. بیش از ۳۶ درصد دانشجویان در طول هفته بیش از ۸

ساعت وقت آزاد دارند. سه فعالیت اول در زمان اوقات فراغت برای دانشجویان به ترتیب فضای مجازی (۳۸ درصد)، تماشای فیلم و سریال در شبکه اینترنت (۱۵/۲ درصد) و مطالعه غیردرسی (۱۱/۴ درصد) است. تماشای برنامه‌های سیمای ملی و شرکت در برنامه‌های دینی و مذهبی در سه اولویت اول دانشجویان کمترین درصد را به خود اختصاص داده‌اند. نزدیک به ۵۰ درصد از پاسخ‌دهندگان از نحوه گذران اوقات فراغت خود رضایت نسبی داشتند و حدود ۲۳ درصد به مقدار کم یا بسیار کم از گذران اوقات فراغت خود احساس رضایت داشتند. نزدیک به ۴۵ درصد دانشجویان مشکلات مالی، تورم، گرانی و شرایط اقتصادی را دلیل عدم استفاده مناسب از اوقات فراغت اعلام کردند. نداشتن برنامه‌ریزی صحیح برای اوقات فراغت توسط دانشجویان با ۳۳ درصد، دلیل عدم استفاده مناسب از اوقات فراغت اعلام شد. گزاره‌های محدودیت‌های کرونایی و ترس از آلوده شدن به ویروس کرونا، نبود یا کمبود تخصص و توانایی کافی مسئولان دانشگاه، نهادها و تشکل‌های دانشجویی برای برنامه‌ریزی خلاقانه و جذاب فعالیت‌های فرهنگی و نبود امکانات کافی در خوابگاه‌ها، دلایل دیگر عدم استفاده مناسب دانشجویان از اوقات فراغت عنوان گردید. مدیران و کارکنان بخش‌های فرهنگی عموماً در رشته‌های نامرتبط با حوزه فرهنگ تحصیل کرده‌اند و بعضاً از نظر سنی در دوران میان‌سالی به سر می‌برند، از این رو در شناخت مسائل فرهنگی ضعف دارند. حرکت به سمت کارهای تزیینی و ظاهرمدار که خالی از محتواست و هزینه‌های گزافی را در پی دارد از دیگر ویژگی‌های برنامه‌های فرهنگی اجرا شده است. عدم شناخت مناسب مسائل فرهنگی، عدم ابتکار عمل و نبود خلاقیت؛ مسئولان فرهنگی را به سمت کارهای روزمره و کلیشه‌ای سوق داده است. تصمیم‌گیری در مورد برنامه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی، اغلب بر اساس برنامه‌های جاری و همیشگی، به صورت کلیشه‌ای و روزمره است. مهم‌ترین عاملی که در بخش‌های فرهنگی، باعث پویایی و رشد و اثربخشی می‌شود، سرمایه انسانی است. درست است که منابع مالی نقش مؤثری در رسیدن به اهداف دارند، ولی بهترین منابع مالی در کنار افراد ناکارآمد نمی‌توانند نتیجه‌ای مطلوب داشته باشند؛ زیرا اساس کار فرهنگی، نیازمند تولید محتوایی غنی و پربار است که لازمه‌اش وجود افراد فکور و توانمند است. از این رو به خدمت گرفتن نیروهای توانمند، با انگیزه و ایده‌پرداز در حوزه فرهنگی از ضرورت‌های مهم این حوزه می‌باشد.

به دلیل محدودیت‌های دوران کرونا و کم شدن اجرای برنامه‌های فرهنگی و انتقال

برنامه‌ها به بستر مجازی، استقبال دانشجویان از این برنامه‌ها کاهش چشمگیری یافته است، به گونه‌ای که ۵۶ درصد پاسخ‌دهندگان عنوان نمودند که یا از برنامه‌های فرهنگی اطلاع ندارند و یا تمایلی به حضور در این برنامه‌ها که عموماً به صورت مجازی برگزار می‌شود، ندارند. بیش از ۲۷ درصد دانشجویان نیز از برنامه‌ها رضایت نداشتند. در ادامه، از دانشجویان در رابطه با نگرش‌های فرهنگی آنان پرسیده شد. از مهم‌ترین دغدغه‌های فرهنگی دانشجویان در سال‌های اخیر می‌توان به این موارد اشاره کرد؛ ارتقاء سطح فرهنگی جامعه از طریق آموزش‌های رسمی و غیررسمی ارزش‌ها و اصول فرهنگی، کم‌رنگ شدن فرهنگ اصیل ایرانی، کم‌رنگ شدن فرهنگ اسلامی، تقید اندک نسل جوان به امور دینی و شرعی، کم‌رنگ شدن مسئولیت‌پذیری در جامعه و به ویژه در بین جوانان، افول اخلاقی جامعه، تغییر سبک زندگی، رسوخ فرهنگ غربی و آئین‌هایی چون ولنتاین، هالوین و کریسمس، کم‌رنگ شدن احترام به دیگران، تأثیر پررنگ سیاست بر فرهنگ، نقش سلبریتی‌ها در جریان سازی و فرهنگ‌سازی، ازدواج سفید و روابط خارج از چارچوب پیوند زناشویی و بالاخره تبعیض و نگاه جنسیتی.

به منظور بهبود و ارتقاء سطح فرهنگی جامعه و به ویژه تأثیرگذاری در نسل جوان و دانشجو، لازم است بازنگری‌هایی در نحوه برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های فرهنگی صورت پذیرد. در این رابطه شایسته است که از مشورت و همراهی خود جوانان و دانشجویان برای ارتقاء فرهنگی جامعه و خصوصاً دانشگاه‌ها استفاده گردد و با طراحی و اجرای برنامه‌های متنوع و جذاب، امید و انگیزه به دانشجویان برگردانده شود. در این میان نکته مهم، برنامه‌ریزی فرهنگی، فرهنگ‌سازی و توجه ویژه به مسئله انتقال ارزش‌های فرهنگی در محیط‌های خوابگاهی است که این مسئله با توجه به اهمیت این موضوع، خود بایستی یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های متولیان امر و مسئولین اداره خوابگاه‌ها باشد. برنامه‌ریزی برای ارتقاء سطح فرهنگی دانشجویان و آشنایی آنان با ارزش‌های اصیل فرهنگ ایرانی و اسلامی در قالب برگزاری جشنواره‌های فرهنگی و هنری، برگزاری جشنواره‌های فرهنگ استان‌ها، برگزاری جشنواره‌های فرهنگ اقوام، تجهیز سالن‌های فرهنگی، برگزاری کنسرت موسیقی، اجرای تئاتر، پخش فیلم‌های روز سینمایی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی، برگزاری نشست‌های فرهنگی، دعوت از شخصیت‌های فرهنگی و اجتماعی، دعوت از چهره‌های هنری و... می‌تواند انجام گیرد.

منابع

- اژه‌ای، جواد (۱۳۸۷)، بررسی و شناخت وضعیت حجاب اسلامی دانشجویان در دانشگاه‌ها (موج دوم)، تهران، معاونت پژوهشی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها.
- اعتمادی فرد، سید مهدی (۱۳۹۳)، نگرش دانشجویان نسبت به فضای دانشگاه با تأکید بر دانشگاه‌های دولتی واقع در تهران، تهران، پژوهشکده فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- افروز، غلامعلی (۱۳۹۶)، مباحثی در روان‌شناختی و تربیت کودکان و نوجوانان، تهران، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان، چاپ سیزدهم.
- پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی (۱۳۹۴)، ابعاد اجتماعی و فرهنگی کلاس درس در دانشگاه‌های ایران، تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- تامپسون، جان بروکشایر (۱۳۷۹)، رسانه‌ها و نوگرایی، ترجمه‌ی علی ایثاری کسمایی، تهران، موسسه انتشاراتی روزنامه ایران.
- دلانتي، جرارد (۱۳۸۶)، دانش در چالش: دانشگاه در جامعه دانایی، علی بختیاری زاده، تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- سرمد، زهره، حجازی، الهه، بازرگان هرندی، عباس (۱۳۸۴)، روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، تهران، نشر آگه، چاپ یازدهم.
- شالچی، وحید (۱۳۹۱)، بررسی گرایش‌های فرهنگی دانشجویان، تهران، معاونت پژوهشی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها.
- غیاثوند، احمد (۱۳۸۴)، بررسی نگرش دانشجویان نسبت به رفتارهای دینی، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی.
- فکوهی، ناصر (۱۳۸۹)، «چشم‌انداز فرهنگ عمومی و نظام دانشگاهی»، فصلنامه مطالعات فرهنگی دانشگاه تهران، برگ فرهنگ، ۲۱، ۳۵-۲۲.
- مدیریت رصد و سنجش افکار (۱۳۹۰)، بررسی نگرش‌های فرهنگی و سیاسی دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن، تهران، معاونت پژوهشی نهاد نمایندگی مقام معظم

رهبری در دانشگاه‌ها.

- مرکز افکار سنجی دانشجویان ایران (۱۳۹۳)، بررسی سبک زندگی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی کشور، تهران، معاونت فرهنگی جهاد دانشگاهی.

- وریج کاظمی، عباس (۱۳۸۷)، بررسی سبک‌های زندگی فراغتی در میان دانشجویان کشور و عوامل همبسته با آن‌ها، تهران، نهاد مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها.

- هکنی، شلدون (۱۳۸۹)، آموزش عالی به مثابه رسانه‌ای برای فرهنگ، ترجمه‌ی عبدالعزیز تاتار، فصلنامه مطالعات فرهنگی دانشگاه تهران، برگ فرهنگ، شماره ۲۱، ۷۷-۸۷.

-Fishbein M. & I. Aizen (1975), Belief, Attitude, Intention and Behavior: An Introduction to Theory and Research, Reading, MA: Addison-Wesley.

-Lin, J. (2001) Social Capital: A Theory of Social Structure and Action, United Kingdom: Cambridge University Press.

